

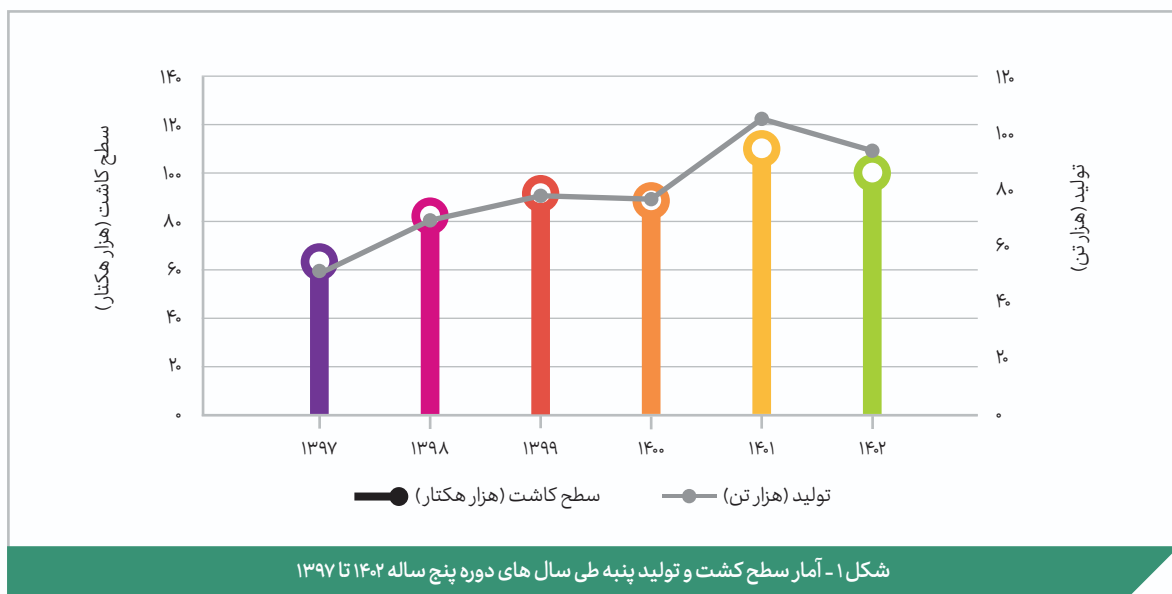

"لطیف و شایان" دورقم پنبه پرمحصول، متحمل به تنش‌های شوری و کم‌آبی

مؤسسه تحقیقات پنبه کشور^۱

۶ بیان مسئله

پنبه از مهم‌ترین محصولات استراتژیک کشاورزی در جهان و ایران به‌شمار می‌رود که به‌عنوان تأمین‌کننده مواد اولیه صنایع ریسندگی، نساجی، روغن‌کشی، شیمیایی و حتی نظامی نقش کلیدی دارد. سالانه بیش از ۲۵ میلیون تن پنبه در دنیا تولید و مصرف می‌شود در ایران، با وجود نوسانات سطح زیرکشت طی دو دهه اخیر، میانگین سطح کشت این محصول در دوره پنج‌ساله ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۲ حدود ۹۷ هزار هکتار و تولید سالانه آن نزدیک به ۷۹ هزار تن الیاف بوده است که تنها حدود ۵۰ درصد نیاز کشور را تأمین می‌کند.

عملکرد و کیفیت الیاف از عوامل کلیدی در پایداری تولید پنبه محسوب می‌شوند. کیفیت الیاف پنبه متأثر از بیش از ۱۳ شاخص فنی و تکنولوژیکی است که در صنعت ریسندگی و نساجی اهمیت به‌سزایی دارند. با توجه به اثرات تغییر اقلیم، شوری منابع آب و خاک و گسترش زراعت پنبه به اراضی کم‌بازده و حاشیه‌ای، لزوم معرفی ارقام جدید با تحمل به تنش‌های محیطی، پایداری عملکرد و سازگاری بالا بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد (شکل ۱).

۶ معرفی دستاورد

ارقام پنبه لطیف و شایان از نتایج ارزشمند برنامه‌های به‌نژادی پنبه در کشور هستند که با عملکرد بالا، کیفیت مناسب الیاف و تحمل به تنش‌های محیطی، برای کشت در مناطق گرم و مرطوب ایران توصیه می‌شوند. رقم لطیف حاصل تلاقی دو ژنوتیپ خارجی از گونه *Gossypium hirsutum* است. این رقم زودرس، با دوره رشد حدود ۱۴۰ روز، دارای سازگاری بالا، عملکرد پایدار، پتانسیل کیل مطلوب و هم‌زمان‌رسی مناسب است. این ویژگی‌ها آن را برای کشت‌های تأخیری و سیستم‌های دوکشتی (مانند غلات-پنبه) مطلوب کرده و موجب کاهش هزینه‌های برداشت می‌شود. در بررسی‌های انجام‌شده، لطیف نسبت به رقم تجاری گلستان، افزایش عملکردی بین ۱۱ تا ۲۰ درصد نشان داده است. در آزمایشات اجراشده در مزارع کشاورزان، رقم لطیف با میانگین عملکرد افزوده ۶۲۴ کیلوگرم در هکتار (معادل ۱۸/۷ درصد)، زودرسی ۵ درصد (حدود یک هفته) و افزایش کیل ۱ تا ۳ درصد نسبت به رقم شاهد، برتری خود را اثبات کرده است. رقم شایان نیز از به‌گزینی یک توده خارجی متعلق به کشور یونان حاصل شده و به‌عنوان رقمی زودرس با پتانسیل عملکرد تا ۶۸۰۰ کیلوگرم در هکتار معرفی گردیده است. رشد رویشی و زایشی متعادل این رقم، علاوه بر افزایش جذب کود و سهولت در مدیریت زراعی، امکان کشت متراکم، کشت دوم و برداشت مکانیزه را نیز فراهم می‌کند. شایان نسبت به شوری آب و خاک، بادهای گرم و خشک و بیماری پژمردگی ورتیسیلیومی از تحمل نسبی برخوردار بوده و از پایداری مطلوبی در شرایط مختلف اقلیمی برخوردار است. ارقام لطیف و شایان گامی مهم در مسیر افزایش عملکرد، ارتقاء کیفیت محصول و پایداری کشت پنبه در کشور محسوب می‌شوند و با توجه به ویژگی‌های فنی خود، در سامانه‌های کشاورزی مکانیزه و کم‌نهاد نیز قابل استفاده‌اند.

۶ فرایند تجاری‌سازی دستاورد

کلیه طبقات بذری پایه و گواهی‌شده ارقام لطیف و شایان در حال تولید بوده و تاکنون قریب به ۱۰ هزار هکتار از اراضی پنبه‌کاری مناطق گرم و خشک کشور به کشت این دو رقم اختصاص یافته است. با توجه به عملکرد مطلوب و سازگاری این ارقام با شرایط اقلیمی متنوع، پیش‌بینی می‌شود سطح زیرکشت آن‌ها در سال‌های آینده افزایش یابد. در این راستا، مسئولیت تولید و تکثیر رقم شایان به شرکت تعاونی جمیل نیشابور و تکثیر رقم لطیف به شرکت پنبه تهران (واقع در شهرستان گنبد) واگذار شده است.

۶ پتانسیل اقتصادی و اثر بخشی

۱	صفات کیفی مناسب الیاف ممتاز و کیل الیاف مطلوب
۲	تحمل نسبی به شوری خاک (تا $EC = ۸.۵$) و نیاز آبیاری کمتر در واحد سطح (حداقل ۱۵۰۰ مترمکعب در هکتار)
۳	کاهش مصرف سموم (حداقل یک مرحله سمپاشی) به واسطه زودرسی و تحمل نسبی به برخی آفات و بیماری پژمردگی ورتیسیلیومی
۴	پتانسیل عملکرد تا ۶ تن و ۲/۱ تن الیاف در هکتار و پایداری عملکرد خوب در مناطق گرم کشور
۵	استعداد توسعه کشت تا سطح ۲۰ هزار هکتار و افزایش تولید و ش تا ۲۵۰۰ تن به ارزش حدود ۱۲۵۰۰ میلیارد ریال (نسبت به میانگین کشور)